

TRIANGELI-KESKUSTELU

Ammattilaisen puheenvuoro

TEEMA: Pandemian opit – resilientti koulu

Arvostus, johtamiskulttuuri ja vastuunjako ovat resilienssin ytimessä

Korona-aikana nähtiin, että akuutissa kriisissä tilanteet vyöryvät päälle niin nopeasti, ettei varautumiselle jää aikaa. Siksi pandemia-ajan opit on kudottava kestävyudeksi ja joustavuudeksi koulutusjärjestelmän rakenteisiin.

On hyvä, jos koronapandemia avaa silmät sille, että koulu- ja pitää kehittää entistä kriisinkestävämmiksi. Elämme kiihtyen muuttuvassa maailmassa ja sellaista aikaa tuskin enää tulee, ettei resilienssiä tarvittaisi. Perustan pitää olla kunnossa, jotta sormi ei menisi suuhun yllättävissä tilanteissa. Erityisesti etäopetusaika opetti paljon sellaista, mitä kannattaa pitää yllä myös normaalioloissa.

Näen kriisinkestävän eli resilientin koulun sellaisena, jossa on yhteisöllinen henki ja ratkaisukeskeinen keskustelukulttuuri. Edetään samansuuntaisesti kohti yhteisiä tavoitteita ja sitoudutaan yhteisiin arvoihin ja toimintatapoihin. Opettajat, muu henkilökunta ja oppilaat seisovat samalla puolella – ja myös suhteet huoltajiin ovat luottamukselliset. Huoltajien sitoutuminen kasvatusyhteistyöhön on aivan ratkaisevaa koulun toimintaedellytysten kannalta. Koulun keinot ovat vähissä, jos vanhempiin ei saada keskusteluyhteyttä tai jos vanhemmat ovat jatkuvasti puolustuskannalla rakentavan yhteistyön sijaan.

Vastikään julkaistussa väitöskirjatyössä tutkittiin huonomaineisilla alueilla olevien koulujen menestystarinoita (Huilla, 2022). Päätelmä siinäkin oli, että resilienssiä kouluihin tuo riittävän aikuisten määrän lisäksi nimenomaan arvostava toiminta oppilaiden, opettajien ja perheiden välillä. Tässä olennainen tekijä on johtamiskulttuuri: hyvä johtaminen puhalttaa hengen kouluun ja mahdollistaa yhteisen kasvatus työn.

Rehtoreiden koulutusta alettiin kehittää jo ennen pandemiaa. Enää rehtoriksi ei onneksi pätevöidyt vain tenttimällä lakipykälää, vaan koulutuksessa painotetaan johtamistaitoja. Myös opettajaopintoihin pitäisi kuulua enemmän näiden taitojen kehittämistä. Johtamistehtävässä tukeminen voisi antaa opettajille valmiuksia kohdata oppilaiden lisääntynyt rauhattomuus ja pahoinvointi.

Opettajan on tärkeä osata johtaa myös itseään, jotta riittämättömyyden tunne ei ota valtaa. Rehtorina huoli opettajien jaksamisesta on suuri. Kun opetusministeriöltä tuli pandemian keskellä viestiä,

ettei opetussuunnitelmasta saa tinkiä, tunnolliset opettajat repivät lisätyön selkänahastaan. Johtaminen on tärkeää myös nyt, kun koulut saavat hankerahoituksia oppimisvajeen paikkaamiseksi. Uusien ihmisten palkkaaminen erilaisiin tehtäviin ei riitä, jos vastuut ja tavoitteet jäävät epäselviksi.

Juuri vastuunjaon epämääräisyys on koko pandemian ajan aiheuttanut suurimmat haasteet kouluissa. Selkiyttämistä kaipaasi koko komento- ja tiedotusketju valtionhallinnosta aluetasolle. Varsinkin alkuvaiheessa opetusministeriöltä, Opetushallitukselta ja aluehallintovirastoilta tuli hyvin sekavia ohjeita.

”Huoltajien sitoutuminen kasvatusyhteistyöhön on aivan ratkaisevaa koulun toimintaedellytysten kannalta”

Useaan otteeseen on ollut tilanteita, että vanhemmat ovat saaneet mediasta tiedon ministeriön antamasta kouluja koskevasta suosituksesta. Sitten on ihmetelty, miksei koulu tiedota asiasta mitään. Koulun täytyy kuitenkin odottaa aluehallintoviraston ohjeistusta, jonka muotoilussa on saattanut kulua monta päivää ja joka on lopulta voinut olla hyvin erilainen kuin ministeriön suositus. Viranomaisten ja hallinnonalojen yhteistyötä pitäisi tiivistää tällaisten epämääräisten tilanteiden välttämiseksi. Myös sitä olisi syytä miettiä, missä vaiheessa asioita kannattaa tuoda julki.

Viime kädessä on ollut rehtorin vastuulla miettiä, millaiset ratkaisut omassa koulussa ovat mahdollisia ja miten muutokset organisoidaan. Vaatimukset ovat olleet välillä absurdeja: esimerkiksi turvaväleistä kiinni pitäminen koulujen ahtaissa tiloissa on usein ollut sula

”Valitettavasti moni hyvä asia tyssää jäykkiin rakenteisiin.”

mahdottomuus. Moni rehtori on kokenut jääneensä todella yksin. Hallintovastuuta kouluissa pitäisi jakaa nykyistä enemmän, esimerkiksi palkkaamalla lisää apulaisrehtoreita.

Myös sitä on tärkeä miettiä, miten koulussa käsitellään erilaisia kriisejä. Meille tänne Varissuolle koronapandemia osui voimalla ja purkautui oppilaiden lisääntyneenä levottomuutena ja keskustelun tarpeena. Alueellamme on paljon huono-osaisuutta ja muunkielisten osuus koulussamme on yli 65 prosenttia. Monet perheet asuvat ahtaasti, kolme sukupolvea samoissa tiloissa, ja lisäksi on ollut taloudellista huolta vanhemman jäätyä työttömäksi tai tultua lomautetuksi. Opettajat ja oppilashuolto ovat tukenet perheitä parhaansa mukaan, ja esimerkiksi etäopetus järjestettiin niin, että lukujärjestyksen jokainen tunti pidettiin videoyhteydellä.

”Sidoksia koulun ja muun elämän välillä pitäisi lujittaa.”

Meidän alueellamme koululla on ollut suuri merkitys myös koronaan ja rokotuksiin liittyvän tiedon välittämisessä perheille. Pääsääntöisesti maahanmuuttajavanhemmat arvostavat koulutusta erittäin paljon ja koulun kautta tuleviin viesteihin luotetaan.

Kriisejä on kuitenkin monenlaisia, eikä niiden kohtaamiseen kouluissa ole yhtä sapluunaa. Ukrainan sotatilanne on osoittanut, että niin tärkeää kuin keskusteleminen onkin, koulun täytyy pystyä tarjoamaan myös hengähdyspaikka jatkuvalta kriisipuheelta. Alueellamme on paljon aikoinaan sotaa pakoon lähteneitä, todella kovia kokeneita perheitä. Traumaturvot nousevat pintaan, kun sota pyörii jatkuvasti tiedotusvälineissä. Osalle oppilaista koulu voi olla ainoa paikka, jossa sotaa pääsee pakoon.

Kuulemme usein, että Varissuon lähiö ei olisi sama ilman koulua. Meidän on ollut pakko kouluna huomioida alueemme erityispiirteet ja ottaa aktiivinen rooli perheisiin päin. Meillä on myös oma, itse

itsensä tehtävään nimittänyt ”aluepoliisi”, vaikka virallisesti sellaista resurssia ei enää ole olemassakaan. Minusta tässä ollaan myös resilienssin ytimessä: sidoksia koulun ja muun elämän välillä pitäisi lujittaa. Tähän tarvitaan yhteisöllisyyttä ja ammattikuntien välisen yhteistyön sujuvoittamista.

Koulussa tehdään paljon, kun huomataan, että oppilas oirehtii. Jossain vaiheessa tullaan kuitenkin siihen pisteeseen, että koulun keinot on käytetty. Opettajille on äärimmäisen turhauttavaa, jos esimerkiksi lastensuojeluilmoitukset eivät johda riittäviin toimiin ja viive lastenpsykiatrialle on kuukausia. Oppilaan kanssa on silti pärjättävä. Kun oppilas sitten pääsee hoitoon, koulu jätetään sivustakatojaksi, vaikka opettajalla on usein valtavasti tietoa oppilaastaan ja tämän taustasta.

Unelmani on koulurakennus, jossa olisi samojen seinien sisällä useita toimijoita: sosiaalitoimi, Kela, terveydenhuolto, päiväkotitoimi ja neuvola. Eri rooleissa olevat aikuiset tekisivät lapsen ja perheen asioissa mutkatonta yhteistyötä. Opettajat voisivat koulupäivän aikana piipahtaa vaikka sosiaalitoimen puolella konsultoimassa. Tällaiseen keskukseseen olisi myös huoltajien luonteva tulla. Joissain kulttuureissa esimerkiksi lapsen erityisen tuen päätös tai ohjaaminen psykologille on kauhistus. Luottamus viranomaisiin voisi vahvistua, kun vanhemmat pääsisivät näkemään, kuinka suomalainen järjestelmä toimii. Joitain kokeiluja tähän suuntaan jo onkin, ja odotan mielenkiinnolla tuloksia niistä.

Pelkät yhteiset tilat eivät tietenkään ratkaise mitään, jos kynnys tiedonsiirtoon pysyy korkealla. Valitettavasti moni hyvä asia tyssää jäykkiin rakenteisiin, siksi olisi paikallaan keskustella koko koulu- ja palvelujärjestelmän perusteellisesta mylläyksestä.

Täytyy kuitenkin muistaa, että kouluissa tapahtuu pääasiassa hyviä asioita. Meillä on motivoituneet opettajat ja hyvä opetussuunnitelma. Näistä lähtökohdista on hyvä lähteä vahvistamaan resilienssiä. ●

SATU KEKKI

Turun normaalikoulun
perusopetuksen rehtori

LÄHTEET:

Huilla, H. (2022). Kaupunkikoulut ja huono-osaisuus. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta, Kasvatustieteiden osasto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-8000-1>